

กระเบื้องในศิลปะไทย

กระเบื้อง ใช้ในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมไทยมาตั้งแต่ยุค โบราณ นับย้อนได้ตั้งแต่ก่อน ยุคสุโขทัย โดยมีประโยชน์ใช้สอยอย่างมากมาย อาทิ การมุงหลังคา การปูพื้นปูผนัง การประดับตกแต่ง เป็นต้น เราสามารถเห็นกระเบื้องที่ประโยชน์ในองค์ประกอบต่างๆ ของวัดไทย ตั้งแต่หลังคา ซ่อฟ้าใบระกา เชิงชาย ฐาน พื้นและฝาผนังของโบสถ์วิหาร ไปจนถึงกำแพงแก้วที่ใช้กระเบื้องตกแต่งเป็นซุ้มลูกกรงหรือลวดลายโปร่งของ กำแพง ซึ่งกระเบื้องที่ใช้เป็นวัสดุก่อสร้างทางศิลปกรรมของไทยมาตั้งแต่โบราณ มีทั้งกระเบื้องที่ผลิตขึ้นเองในประเทศ กระเบื้องสำเร็จที่นำเข้ามารวมถึงกระเบื้องสั่งทำตามแบบในต่างประเทศ

กระเบื้อง ถือเป็นเครื่องปั้นดินเผาชนิดหนึ่งของไทย แบ่งออกเป็น กระเบื้องเคลือบ และ กระเบื้องไม่เคลือบ โดยกระเบื้องเคลือบจะเคลือบน้ำยาก่อนนำไปเผา ทำให้มีความทนทานมากขึ้น มีสีสันสดใส และไม่ซึมน้ำ ส่วนเคลือบจะมีผิวด้าน สีสอกเป็นธรรมชาติของดิน น้ำสามารถซึมเข้าในเนื้อกระเบื้องได้ ซึ่งความชื้นจะทำให้กระเบื้องเสื่อมสภาพเร็วกว่ากระเบื้องเคลือบ

ในการศึกษารูปแบบกระเบื้องยุคสุโขทัย พบว่า เครื่องกระเบื้องเป็นวัสดุก่อสร้างสำคัญในการสร้าง โบสถ์วิหาร พระสถูปเจดีย์ การขุดค้นทางโบราณคดีมักพบเศษกระเบื้องกระจัดกระจายอยู่ตามบริเวณรอบ โบสถ์ วิหาร กระเบื้องที่นิยมมาก คือ เครื่องเคลือบที่เรียกว่า *เครื่องสังคโลก* ซึ่งผลิตขึ้นเองในสมัยนั้น ตัวอย่างของการใช้ กระเบื้องเคลือบที่โดดเด่น คือ ซุ้มลูกกรงของผนังกำแพงแก้วของวัดมังกร ซึ่งเป็นวัดร้างเล็กๆ แห่งหนึ่งในเขต อนุรักษ์ทางตะวันตกของเมืองเก่าสุโขทัย ปัจจุบันยังพบกำแพงแก้วของสถูปเจดีย์หลงเหลืออยู่ ลูกกรงของกำแพง แก้วทำด้วยสังคโลกเคลือบสีน้ำตาลอ่อนๆ สวยงามมาก

ในสมัยอยุธยาตอนต้น ยังคงมีความสืบเนื่องของการผลิตเครื่องกระเบื้องสังคโลกอยู่บ้าง จนมาหยุดผลิต ไปในช่วงที่เริ่มทำสงครามกับพม่า ซึ่งผู้คนในกลุ่มเมืองสุโขทัยถูกกวาดต้อนจนทำให้ต้องทิ้งเมือง รวมถึง เทคโนโลยีการผลิตเครื่องกระเบื้อง ทำให้การสร้างวัดวาอารามของอยุธยาในสมัยต่อมา มา ส่วนใหญ่มักใช้ กระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ ซึ่งจะเห็นว่าสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาจะไม่ค่อยสดใส เป็นกระเบื้องหยาบๆ สีดิน สีสีอิฐ ทั้งนี้ กระเบื้องเคลือบเป็นของหายากและมีราคาสูง เราพบหลักฐานว่า หากมีวัดวาอารามแห่งใดนำกระเบื้อง เคลือบมาใช้ก็จะกลายเป็นที่โจทก์ขาน เช่น วัดบรมพุทธาราม ซึ่งสมเด็จพระเพทราชา กษัตริย์องค์แรกของราชวงศ์ บ้านภูหลวง ทรงสร้างขึ้นโดยใช้กระเบื้องเคลือบมุงหลังคาและตกแต่งโบสถ์วิหาร จนทั่วทั้งกรุงเรียกวัดนี้ว่า วัด กระเบื้องเคลือบ แต่ปัจจุบันปรักหักพังลงเหลือให้เห็นเป็นเศษกระเบื้องเคลือบกระจัดกระจายรอบๆ พื้นที่

การใช้กระเบื้องเคลือบกลับมารุ่งเรืองอีกครั้งในสมัยรัตนโกสินทร์ การติดต่อค้าขายกับจีนทำให้เกิด เทคนิคการทำกระเบื้องมากขึ้น โดยเฉพาะกระเบื้องเขียนลาย ในช่วงรัชกาลที่ 2-3 ได้นำเข้ากระเบื้องเขียน ลวดลายจากจีนเข้ามาตกแต่งวัดวาอารามมากมาย เช่น วัดเทพธิดา วัดราชโอรสาราม วัดกัลยาณมิตร วัดเฉลิมพระ เกียรติ จนในสมัยรัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าให้ตั้งโรงเผากระเบื้องเคลือบใช้เองที่วัดสระเกศฯ จึงทำให้เทคนิคในการ ใช้กระเบื้องเคลือบเพื่อบูรณะวัด ได้รุ่งเรืองสืบต่อมาในรัชกาลที่ 4-5 ซึ่งพบว่าในรัชกาลที่ 5 ทรงใช้กระเบื้องสั่ง ทำที่ผลิตขึ้นเองในประเทศ เป็นกระเบื้องที่มีลวดลายงดงามทั้งในแบบไทย จีน และตะวันตก

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้กระเบื้องสีเบญจรงค์แบบ ไทยมาตกแต่งโบสถ์ วิหาร พระเจดีย์ของวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม แต่เป็นกระเบื้องนำเข้ามาร โดยออกแบบ แล้วสั่งให้ช่างจีนทำเป็นลายไทยสีเบญจรงค์ ทำให้สถาปัตยกรรมในวัดราชบพิธใช้กระเบื้องสีเบญจรงค์ที่สดใส มากมาจนทุกวันนี้